

CÁCH LÀM BÀI NGHỊ LUẬN VỀ MỘT ĐOẠN THƠ, BÀI THƠ

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS :

– Biết cách viết bài nghị luận về đoạn thơ, bài thơ cho đúng với các yêu cầu đã học ở tiết trước.

– Rèn luyện kĩ năng thực hiện các bước khi làm bài nghị luận về một đoạn thơ, bài thơ, cách tổ chức, triển khai các luận điểm.

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

1. Trước một đoạn thơ, bài thơ, GV không nêu định hướng quá rõ, không nên gò ép sự cảm thụ tích cực của HS. Nhưng mặt khác lại cần nhắc nhở, rèn luyện cho các em biết tự định hướng để bài làm của mình có chủ đề rõ ràng, đảm bảo tính hệ thống mạch lạc, chặt chẽ.

2. Đây là tiết dạy – học phương pháp làm văn chứ không phải giờ giảng văn. Vì thế, cần tránh sa vào việc phân tích, bình giá một đoạn thơ, bài thơ cụ thể. Mục đích chính là qua một trường hợp cụ thể mà giúp HS nắm vững cách thức làm bài nghị luận về một đoạn thơ, bài thơ.

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC CÁC HOẠT ĐỘNG DẠY – HỌC

Hoạt động 1. Hướng dẫn HS tìm hiểu các dạng đề nghị luận về đoạn thơ, bài thơ.

GV dựa vào các đề ví dụ trong SGK và có thể tìm nêu nhiều đề khác nữa để HS thấy được tính phong phú, đa dạng của kiểu bài nghị luận văn học này. Có những đề đã định hướng tương đối rõ. Có những đề đòi hỏi người làm bài biết tự khuôn hẹp, tự xác định đề tập trung vào hướng nào, vào phương diện nào đáng chú ý nhất của đối tượng (như đề 4, đề 7 trong SGK). Dù sao, để làm tốt bài nghị luận này, HS cần có các cảm nhận, suy nghĩ của riêng mình và diễn giải, chứng minh các cảm nhận, ý kiến ấy một cách có căn cứ qua việc cảm thụ đúng và sâu sắc tác phẩm. GV cần chú ý nhắc nhở cho các em điều ấy.

Hoạt động 2. Hướng dẫn HS tìm hiểu các bước làm bài nghị luận về một đoạn thơ, bài thơ.

Bước 1. GV giới thiệu đề bài trong SGK (*Phân tích tình yêu quê hương trong bài thơ "Quê hương" của Tế Hanh*), yêu cầu HS đọc kĩ phần *Tìm hiểu đề và tìm ý* để hiểu được yêu cầu, phương pháp thực hiện bước đầu tiên này khi làm bài nghị luận về một đoạn thơ, bài thơ. Cần hiểu đúng, hiểu sâu về đối tượng rồi trình bày sự cảm nhận, đánh giá của mình về một vài phương diện nổi bật nào đó.

Bước 2. Hướng dẫn HS đọc kĩ phần *Lập dàn bài* trong SGK theo từng phần Mở bài, Thân bài, Kết bài để nắm vững yêu cầu, cách làm đối với mỗi bước. Ở hoạt động này, cần chú ý kết hợp hài hoà giữa việc phân tích, nhận xét về bài thơ *Quê hương* (một trường hợp cụ thể) với việc giúp HS nắm được phương pháp chung khi thực hiện từng phần của bài nghị luận về một đoạn thơ, bài thơ.

Hoạt động 3. Hướng dẫn HS đọc văn bản trong SGK và nhận xét về cách tổ chức, triển khai luận điểm của người viết.

Bước 1. Yêu cầu HS đọc kĩ văn bản trong SGK.

Bước 2. Hướng dẫn HS trả lời các câu hỏi.

a) Văn bản có bố cục mạch lạc, chặt chẽ.

+ Phần Mở bài (từ đầu đến *Quê hương là thành công khởi đầu rực rỡ*) : Phần này chỉ ra dòng cảm xúc dạt dào, lai láng chảy suốt đời thơ Tế Hanh trong đó bài *Quê hương* là thành công xuất sắc có ý nghĩa khởi đầu.

+ Phần *Thân bài* (tiếp đó đến *tâm hồn thiết tha, thành thực của Tế Hanh*) : Phần này trình bày cảm nhận về cảm xúc lúc nồng nàn, mạnh mẽ, lúc lắng sâu, tinh tế của Tế Hanh khi ca ngợi vẻ đẹp thiên nhiên, cuộc sống lao động của quê hương, về hình ảnh, nhịp điệu đặc sắc của bài thơ.

+ Phần *Kết bài* (hai câu còn lại) : Phần này khẳng định sức hấp dẫn của bài thơ *Quê hương* và ý nghĩa bồi đắp tâm hồn người đọc của bài thơ.

- Những nhận xét chính về tình quê hương trong bài thơ *Quê hương* được người viết trình bày ở phần *Thân bài* :

Nhà thơ đã viết *Quê hương* bằng tất cả tình yêu tha thiết, trong sáng, đầy thơ mộng của mình.

- Nổi bật lên là những hình ảnh đẹp như mơ, đầy sức mạnh khi ra khơi.

- Cảnh trở về tấp nập no đủ.

- Hình ảnh người dân chài giữa đất trời lộng gió với vị nồng mặn của biển khơi.

- Hình ảnh, ngôn từ của bài thơ giàu sức gợi cảm, thể hiện một tâm hồn phong phú, rung động tinh tế.

- Những suy nghĩ, ý kiến của người viết luôn được gắn cùng sự phân tích, bình giảng cụ thể hình ảnh, ngôn từ, giọng điệu... của bài thơ.

- Phần *Thân bài* được nối kết với phần *Mở bài* một cách chặt chẽ, tự nhiên. Đó chính là sự phân tích, chứng minh làm sáng tỏ nhận xét bao quát đã nêu ở phần *Mở bài*. Từ các luận điểm này đã dẫn đến phần *Kết bài* đánh giá sức hấp dẫn, khẳng định ý nghĩa của bài thơ.

b) GV có thể gợi ý, dẫn dắt để HS chỉ ra các nguyên nhân chính làm nên tính thuyết phục, sức hấp dẫn của văn bản :

+ Văn bản ngắn, tập trung trình bày nhận xét, đánh giá về những giá trị đặc sắc nổi bật nhất về nội dung cảm xúc và nghệ thuật của bài thơ *Quê hương*. Khi nói về các trạng thái cảm xúc phong phú của Tế Hanh, người viết phân tích, bình giảng ngay sự đặc sắc của các hình ảnh, của nhịp điệu thơ tương ứng. Điều ấy chứng tỏ người viết đã nắm vững đặc trưng của tác phẩm văn học, nhất là tác phẩm thơ trữ tình và đã rút ra luận điểm từ các luận cứ cụ thể, rõ ràng.

+ Bố cục của văn bản mạch lạc, sáng rõ.

+ Qua văn bản có thể thấy người viết đã trình bày cảm nghĩ, ý kiến bằng cả lòng yêu mến, rung cảm thiết tha đối với bài thơ *Quê hương*.

Từ các nguyên nhân này có thể rút ra được các yêu cầu cơ bản để làm tốt bài nghị luận về một đoạn thơ, bài thơ.

Hoạt động 4. GV yêu cầu HS đọc kĩ phần *Ghi nhớ* trong SGK và củng cố thêm để các em nắm vững cách làm bài nghị luận về một đoạn thơ, bài thơ.

Hoạt động 5. Hướng dẫn HS luyện tập theo yêu cầu của SGK.

GV dựa vào đề và gợi ý trong SGK để hướng dẫn HS lập dàn ý chi tiết theo các phần Mở bài, Thân bài, Kết bài.